

Viss ļaunais slēpjas manī pašā

1928. gada maija sākumā dzejnieks Jānis Ziemeļnieks pamodās Rīgas pilsētas Pirmajā slimnīcā. Pēc milzīgās narkotiku devas radītās tumsas, kas tik ļoti līdzinājās kārotajam nāves miegam, gaisma likās par daudz spoža un neciešama.

Un šajā gaismas starā stāvēja noskumis sirmgalvis, tik ļoti pazīstams un cēls. Kāpēc Rainis bija te atnācis, kam viņam bija jāredz Jāņa posts? Kas viņu te atsauca? Ziemeļnieku par savu pāžu uzskatīja Aspazija, viņš bieži viesojās abu dzejnieku mājās. No visām indēm iztīrīts, ārstniecisko procedūru nomocīts, Ziemeļnieks jutās tik nelaimīgs un pazemots. Raiņa sirds viņam cieta līdzī, pie sirdzēja gultas stāvēdams, sirmais dzejnieks mierināja jauno un apsolīja palīdzēt. Solījumu viņš turēja – jau pēc dažām dienām Ziemeļnieks ārstējās Šēnfelda klīnikā. Ne jau pirmo reizi... Stāvoklis bija smags, miesa un gars – izvārdzināti. Nevienu savā nelaimē Jānis nevainoja, jo zināja – viss ļaunais, kas viņu mocījis, slēpjas pašā, un viņa dēļ daudzi bija mocījušies. Spilvens bija asaru piemircis, dvēsele cieta svelošas sāpes: kāpēc viņš neprata dzīvot, kāpēc nekam nederēja, kāpēc darīja pāri tiem, ko milēja?...

Vārgs no dzimšanas

Jānis, Pētera un Kristīnes Kraukļu priekšpēdējais bērns, bija vārgs no dzimšanas, tāpēc lutināts un lolots. Viņš veidojās par gudru un zinātkāru zēnu, agri iemācījās lasīt, rakstīt – un dzejot, bija labs zīmētājs. Ganu gaitas un lauku darbi gan kaitināja, daudz labāk Jānim gribējās būt brīvam kā putnam gaisā un darīt tikai to, kas patīk. Bet mātei, pēc vīra nāves palikušai atraitnēs ar pieciem bērniem, nebija viegli nodrošināt viņus, strādāt vajadzēja visiem. Tāpēc Jānis pat bija laimīgs, ka uznāca slimība un 1910. gadā Smiltenes slimnīcā viņam tika veikta grūta operācija. Lai mazinātu sāpes, kāds ārsts trīspadsmitgadīgajam zēnam izrakstīja opiju. Tas bija sākums mūža atkarībai. Un arī neveiksmīgajām

darba gaitām – pagasta rakstveža palīgs, kurpnieka māceklis, aptieknieks, mežā braucējs viņš bija pavisam īsu brīdi, izlikdamies par lempi un nemākuli, lai viņu atlaiž. Tikai Strenču fotogrāfa Spundes darbnīcā Kraukļu Jānis noturējās ilgāk, šajā laikā kļūdams par dzejnieku – *Dzimtenes Vēstnesī* 1916. gada 4. septembrī parādījās viņa pirmais dzejolis. Redaktors Aronu Matiss pēc savas izvēles tam piešķīva autora pseidonīmu Ziemeļnieks – Strenči taču ir Latvijas ziemeļos.

Divas draudzenes, divas mīlestības

1919. gadā Jānis devās uz Rīgu. Kancelejas ierēdnis, *Jaunāko Ziņu* brīvs rindinieks strādāja, kad un cik gribēja. Viņš bija aizbēdzis no laukiem un noenkurojies Rīgā un galvaspilsētu sauca par piesaulīte izaugušu sēni uz cūkkūtiņas sūnainā jumta.

Taču, lai gan te bija Jāņa draugi un mīlestība, viņš nespēja būt laimīgs un apmierināts – drūmas domas, dzīves bezmērķība, kas jo īpaši pastiprinājās pēc drauga Adalberta Mežļa pārāgrās nāves, spieda Ziemeļnieku arvien vairāk lietot opiju.

1922. gadā viņa dzīvē ienāk draugs Leonīda – Leontīne Zaķīte. Bet dzejnieka lielā mīla un mūžam nesasniedzamā mīlotā jau pāris gadus bija jaunā skolotāja un dzejniece Valda Moora. Divas sievietes, mīlošas un mīlamas, tomēr nespēja viņu izvilkt no atkarības. Valda aizgāja no dzejnieka dzīves, bet Leonīda bija kopā ar Ziemeļnieku līdz pat viņa traģiskajai aiziešanas dienai. Tieši viņai dzejnieks atklāja savu postu – reiz, juzdamies slims un vienu, lūdza Leonīdu atnākt ciemos un izstāstīja draudzenei par savu nieru un nervu kaiti, kuras ārstē, arvien vairāk un vairāk palielinot opija devu. Leonīda bija rīcības cilvēks – jau drīz viņa iekārtoja Ziemeļnieku Šēnfelda slimnīcā.

Ārstēšana noritēja, katru dienu mazinot devu, bet Ziemeļnieks arī to neņēma pretim. Viņam pietika ar karstām vannām, labu miegu un ēdienu, kas ļāva uzbaroties pat par vienpadsmit mārciņām. Mazasinības dēļ gan mocīja nespēks, bija grūti stāvēt, vēders veselu nedēļu sāpēja – un tāpēc īgnums nospieda prātu. Bet dzejnieks bija apņēmības pilns kļūt par pavisam normālu un veselu, kārtīgu cilvēku, kurš spēš tikt vaļā no opija atkarības un arī no lielajiem parādiem.

Vesels neesmu tikpat kā

Tomēr tik rožaina kā šī cerība dzīve vis neizvērtās. Ziemeļnieks nejutās labi. Viņa vēstulēs tuviniekiem pazibēja kodolīgi izteicieni: *esmu tikpat kā vesels, bet vesels neesmu tik pat kā* (1924), *nu jau sāpes nejut, bet laba dūša nav, citādi iet labi; uz pusrata, bet labāk ir, kā bija* (1925).

1926. gads viņam sākas ar saaukstēšanos, slimām krūtīm un kaklu. Pavasarī dzejnieks vēl arvien jūta opija nelabumu – un šaubījās, vai kādreiz tas izeis. Maijā viņš četras dienas nogulēja nekurinātā istabā, ārstu neizsaucis, opija vaina turpināja mocīt, aukstas trīsas skrēja pār miesu, tad augumu mērcēja sviedri. Rudenī atkal saaukstēšanās, ziemā – gripa, nākamajā pavasarī Ziemeļnieks jutās gandrīz vai vesels, tikai *vēl no opija laikiem* dažreiz šis tas iesāpējās.

Viņš centās iztikt bez opija, jo nēgribēja palikt bez draudzības un mīlestības, taču neizturēja atteikšanās mokus.

Strīds ar uzticamo draudzeni – glābēju Leonīdu, kura ilgus gadus uzticīgi bija par viņu rūpējusies, noveda Jāni pie pašnāvības mēģinājuma. 1928. gada maiju Ziemeļnieks pavadīja Šēnfelda klīnikā, kur šoreiz viņu bija iekārtojis Rainis, cerēdams, ka spēš

izglābt talantīgo jaunekli, tik patīkamo un krietno cilvēku. Leonīda, pārāk vilusies draugā un apzīnoties savu bezspēcību, nenāca Ziemeļnieku apciemot.

Viņš bija izmisis, neko nelūdzot, uz sveicieniem neatbildēja, gulēja kā miris. Tādu viņu ieraudzīja Kārlis Egle, kopā ar Ziemeļnieka paziņu Fišeru atnācis slimnieku apraudzīt. Pēc krietna laika, kad viesiem jau zuda cerības sagaidīt kādu dzīvības zīmi, Jānis pamirkšķināja acis, vēl pēc brīža atpazina atnākušos. Un sāka raudāt, izmisis jautāja, kurš gan sapratis, cik viņam grūti, kas tam ticēs. Egle nespēja šādu skatu ciest, pārmeta Ziemeļniekam glēvulību. Viņš atbildēja: zinot, ka visi vēl tikai labu, bet negribot izveseļoties, jo tā tikai paildzinātu ciešanas un dvēseles mokas. Ziemeļnieka acīs dzīvei nebija ne vērtības, ne arī kāda mērķa. Ja ārsti iežēlotos, tad iedotu zāles, lai varētu aizmigt uz visiem laikiem. Kad ciemiņi devās projām, Ziemeļnieks lūdza nodot zīmīti Leonīdai.

Miesīgi es sāpju nejutu. Kaut kas plosa tikai dvēseli...

Viņš rakstīja vēstuli arī Valdai, lūdza apciemot. Valda atnāca satriekta un uztraukusies, bet atkal vilās bijušajā draugā, jo viņš pieprasīja atnest luminālu, neko citu. Protams, Valda uz slimnīcu vairs negāja.

Apārstēties Šēnfelda klīnikā un padakterējies nierēs Pirmajā slimnīcā, vasaru Ziemeļnieks pavadīja Valmierā pie māsas. Alīda gatavoja garšīgas maltītes un rūpējās par viņa labsajūtu. Rudenī dzejnieks atgriezās Rīgā un salaba ar Leonīdu. Viņš kārtējo reizi cerēja, ka būs izārstējies uz visiem laikiem. Veselība patiesi uzlabojās, traucēja tikai nierakmeņi, cits nekas. Varbūt arī tās nebija nieres, bet tikai nervi, kas darīja sāpes.

Cerību sabrukums

Tomēr 1930. gada pavasarī Ziemeļnieks vēstulēs tuviniekiem sūdzējās, ka nekad laikam nevarēs tikt vaļā no tā opija nelabuma – visādi ārsti un zāles izmēģināti, bet vēl arvien nav pavisam labi.

Brālis Rūdolfs vēlāk atcerējās, ka Jānis neilgi pirms nāves teicis: agrāk šķitis, laika pašnāvībai diezgan, bet tagad tā liekas tik tuva – vajag tikai roku izstiept. Kad māte avīzē meklējusi dzimtsarakstu nodaļas ziņas, vai tik Jānītis ar Leonīdu nav apprecējušies, dēls smējies: būtu labāk meklējusi viņu mirušo sarakstos, tur drīzāk ieraudzīšot.

...1930. gada 17. jūlija vakarā Jānis Ziemeļnieks atgriezās savā dzīvoklī Marijas ielā 55. Saimniece vēlāk stāstīja, ka dzejnieks bijis labā garastāvoklī. Tāds pat priecīgs viņš aizgājis gulēt, lai nekad vairs nepamostos. Sirdstrieka novājināta organisma dēļ – tāds bija oficiālais nāves cēlonis.

Pārāk bieži dzejnieks bija raudzījies izmisuma bezdibeni.■

Maija Krekle

Izmantoti Misiņa bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu krājuma materiāli.